

Kommittémotion

# Motion till riksdagen 2017/18:1937

av **Christina Høj Larsen m.fl. (V)**

## Ett värdigt och välkomnande mottagande av ensamkommande barn

---

### 1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Inledning	5
3.1	De ensamkommande barnen	6
4	Rättigheter och välfärd	7
4.1	Information, delaktighet och trygghet	8
5	Asyl	9
6	Socialtjänstens ansvar	9
7	Boende	10
7.1	Ankomstboenden	11
7.2	Grupphem/gruppboenden och HVB	11
7.3	Stödboende	12
7.4	Familjehem	13
8	God man	13
9	Övergången från 17 år till vuxen	14
9.1	Folkhögskolor	15
10	Utbildning	15
11	Fritid	17
12	Hälsa	18
13	Barn som försvinner	20
13.1	Lagar som skapar osäkerhet	20
13.2	Kunskap om barn som avviker	21

## 2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur den grundläggande kapaciteten i asylmottagandet kan stärkas och beredskapen för tillfälliga ytterligare påfrestningar ökas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur ensamkommande barns rättigheter, så som de uttrycks i barnkonventionen, respekteras och efterlevs och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram information till ensamkommande barn om deras rättigheter och tydliggöra vart de kan vända sig med frågor och för att klaga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram skarpa krav på kunskap hos personal som möter ensamkommande barn och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur rätten till individuell bedömning vid placering av ensamkommande barn kan säkerställas med hänsyn till både boendeform och sammansättning av övriga boende och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att ta fram ett system för mottagande av ensamkommande barn som bygger på en mer långsiktig boendeplacering och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med tydliga krav på personalens kompetenser och personaltäthet för samtliga boendeformer för ensamkommande barn och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om en maxgräns för hur länge ett ensamkommande barn ska kunna bo i ett ankomstboende och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur fler kommuner ska kunna fungera som ankomstkommuner vid särskilt ansträngda situationer och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om tydliga krav som ankomstboenden måste leva upp till och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag för att säkerställa att hem för vård eller boende (HVB) använder metoder som är anpassade för barn och som är vetenskapligt grundade och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör slå fast att socialtjänsten ska informeras vid utskrivning av ett ensamkommande barn från hem för vård eller boende (HVB) och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med tydliga krav på att socialtjänsten måste göra bedömningar av de ensamkommande barnens individuella behov, att de ensamkommande måste ha

- inflytande över sina vårdplaner samt att dessa måste kommuniceras till boenden och gode män och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att höja kraven på stödboenden och tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på krav på och utbildning för familjer som tar emot ensamkommande barn och tillkännager detta för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att säkerställa att privatplacerade barn garanteras samma stöd som andra ensamkommande barn och tillkännager detta för regeringen.
  17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över uppdraget som god man till ensamkommande barn i syfte att säkerställa hög kvalitet i utförandet samt införa en maxgräns avseende väntetid för att få en god man och tillkännager detta för regeringen.
  18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att säkerställa att gode män som tillförordnas barn med särskilda behov har rätt kompetens och tillkännager detta för regeringen.
  19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om stärkt beredskap i systemet för god man vid särskilt ansträngda situationer och tillkännager detta för regeringen.
  20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om skärpta krav på kunskap och utbildning hos gode män och överförmyndare och tillkännager detta för regeringen.
  21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om övergången från 17 år till att bli vuxen och tillkännager detta för regeringen.
  22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att utöka rätten att få undervisning på sitt eget språk och tillkännager detta för regeringen.
  23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa skolplikt för asylsökande barn för att säkerställa deras rätt till utbildning och tillkännager detta för regeringen.
  24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som gör det möjligt att läsa enstaka kurser på nationella program innan avslutat introduktionsprogram och tillkännager detta för regeringen.
  25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att införa en ny utbildningsform enligt SKL:s förslag och tillkännager detta för regeringen.
  26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om att säkerställa att boenden för ensamkommande har fungerande kommunikationer som möjliggör att ta sig till och från skolan och tillkännager detta för regeringen.
  27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka om det går att utvidga möjligheterna att erbjuda sommarskola för de barn som vill och tillkännager detta för regeringen.

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur förutsättningarna för civilsamhället att bedriva inkluderande verksamhet på asylboenden kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka förutsättningar för att stärka och sprida arbetet med Rädda Barnens koncept traumamedveten omsorg och andra liknande metoder inom civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur elevhälsan kan stärkas och riktlinjer för hur hälsoundersökningar av nyanlända barn ska gå till och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram tydlig information om effekter av trauma och stress för barn och riktlinjer om vilken hjälp de har rätt till och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att förtydliga hur BVC, vårdcentraler, BUP, tandhälsa samt elevhälsa ska samverka och hur vårdkedjan kan förstärkas för att säkerställa tillgången till traumafokuserad behandling och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att genomföra en nationell tillsyn av tillgången till vård för traumatiserade barn och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur fler traumaspecialister kan utbildas och hur det ska säkerställas att kompetensen finns i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att kunskapen om barn som avviker och rutinerna för hur det ska hanteras stärks, framför allt innan de kommunplacerats, och tillkännager detta för regeringen.

### 3 Inledning

Vänsterpartiet vill se en mänsklig och välkomnande flyktingpolitik i Sverige och Europa. En sådan politik tar sin utgångspunkt i ett rättighetsperspektiv och bygger på en stark och generell välfärd. Alla ska ha möjlighet att söka skydd undan krig, förtryck och förföljelse och kunna få sina asylskäl prövade på ett rättssäkert sätt. Samtliga EU-länder måste ta ett betydligt större samlat ansvar för mottagandet av människor på flykt. Lagliga vägar måste ersätta dagens livsfarliga resor över Medelhavet.

Det svenska mottagandet av människor på flykt behöver utvecklas.

Handläggningstiderna för asylärenden måste kortas ned utan att rättssäkerheten äventyras. Etableringen av nyanlända måste gå snabbare och de nyanländas kompetenser måste bättre tas till vara. Utbildning och språkundervisning måste utvecklas och stärkas. Vänsterpartiet vill att staten ska ha det övergripande ansvaret för

att ta emot flyktingar och migranter i Sverige. Flyktingmottagandet ska därför ha en tydlig nationell styrning och tillräcklig statlig finansiering.

Flyktingpolitiken handlar både om att kunna ge människor skydd och ett nytt hem där de ska kunna känna sig välkomna och delaktiga i samhället. Varje människa ska ses som en tillgång och aldrig en belastning, men en människas bidrag till samhället ska aldrig avgöra hans värde för detsamma. Genom ett välfungerande mottagande kan de människor som söker sig hit få den trygghet och de verktyg de behöver för att etablera sig i samhället och bidra till det gemensamma fullt ut. Det är också endast så, genom att visa vägen, vi kan övertyga andra stater om att välkomna människor i nöd och att ta sitt fulla ansvar.

2015 sökte omkring 70 000 barn asyl i Sverige. Ungefär hälften av dem var ensamkommande barn. Det går att jämföra med perioden mellan 2010 och 2016 då i genomsnitt drygt 3 600 ensamkommande barn per år sökte asyl i Sverige. Antalet asylsökande 2015 är unikt i ett historiskt perspektiv, men vi behöver alltid ha beredskap för speciella händelser. De utvärderingar som hittills gjorts av hur Sverige hanterade det stora antal asylsökande som kom under 2015 visar att även om systemen var underdimensionerade, välfärden underfinansierad och beredskapen generellt sett undermålig så klarade vi av det. Situationen har givetvis varit ansträngd för flera kommuner och myndigheter, men framför allt för de asylsökande som tvingats vänta i ovisshet och utan meningsfull sysselsättning, ibland också i undermåliga boenden.

I denna motion presenterar Vänsterpartiet förslag som syftar till att förbättra kvaliteten i mottagandet av ensamkommande barn. De som söker asyl i Sverige ska bli mottagna på ett välkomnande och humant sätt och ges bästa möjliga förutsättningar för att leva ett gott liv i Sverige, utbilda sig och utvecklas som människor. Rättssäkerheten i asylprocessen måste stärkas, och de svenska asylreglerna behöver reformeras. Det måste finnas en grundläggande hög kapacitet i mottagandet, som också kan växlas upp ytterligare vid större behov.

Regeringen valde att möta det stora antalet asylsökande under 2015 med att föra en politik som gjorde det svårare att komma hit och svårare att leva här, i syfte att avskräcka andra människor på flykt. Vänsterpartiet förespråkar en väg som bygger på en ökad kapacitet i mottagandet, och som möjliggör för Sverige att ta sitt ansvar för dem som flyr när nöden växer. Regeringen bör återkomma med förslag på hur den grundläggande kapaciteten i asylmottagandet kan stärkas och beredskapen för tillfälliga ytterligare påfrestningar ökas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 3.1 De ensamkommande barnen

Debatten om ensamkommande barn rör sig på många sätt mellan ytterligheter. Den har också svängt en hel del under de senaste åren och kan beskrivas som väldigt polariserad. På ena sidan finns en stor misstänksamhet mot de ensamkommande barnen som beskrivs som bedragare som egentligen är vuxna män och utgör ett hot mot kvinnor och flickor i Sverige. På den motsatta sidan beskrivs de ensamkommande som extremt utsatta och i stort behov av stöd och hjälp. Ett perspektiv som ibland framställer individerna i gruppen som utan egen handlingsförmåga. Ensamkommande barn är en heterogen grupp som alla andra och kan inte beskrivas i så svepande termer. Förutsättningarna och behoven inom gruppen varierar kraftigt och även om det självklart kan finnas besvärliga personer – precis som inom alla andra grupper – kan det

aldrig vara acceptabelt att skuldbelägga eller svartmåla en hel grupp på den grunden. Det är också uppenbart att detta svartmålande av gruppen ensamkommande har ett speciellt syfte, nämligen att skapa misstänksamhet och ökad splittring i samhället. En studie från Mälardalens högskola visar att bilden av ensamkommande pojkar som förmedlas genom etablerade medier inte stämmer. Deras syn på till exempel kvinnors rättigheter och jämställdhet har visat sig vara mer positiv än vad medierna ger sken av.

Det ensamkommande barn har gemensamt är att de är barn under 18 år som sökt asyl i Sverige utan sina föräldrar eller vårdnadshavare. De har också ofta traumatiska och svåra upplevelser bakom sig, och i många fall även framför sig. Det innebär bland annat att de inte är myndiga och att de behöver och har rätt till ett särskilt stöd från det offentliga.

## 4 Rättigheter och välfärd

Vänsterpartiet vill se ett rättighetsbaserat flyktmottagande som tar sin utgångspunkt i den generella välfärden. Mottagandet av människor på flykt ska, från asylprocessen till boendesituationen och etableringen i samhället, präglas av ett rättighetsperspektiv där den enskilda människans rättigheter står i centrum och där det svenska samhället står upp för att alla människor som lever här ska ha samma rättigheter och möjligheter. Den generella välfärden är central för att upprätthålla de rättigheter som det är vår skyldighet att värna. Det är också genom dessa två byggstenar vi skapar den snabbaste och mest effektiva vägen för nyanlända människor att komma in i det svenska samhället.

Alliansen lämnade efter sina åtta år vid makten en välfärd urholkad av skattesänkningar efter sig. Som en följd var Sverige sämre rustat för att hantera att många människor sökte sig hit under hösten 2015. I efterhand kan vi konstatera att vi klarade av prövningen, mycket tack vara stora insatser från ideella krafter. Den utmaning vi nu står inför handlar om att ge de människor som sökt sig till Sverige undan krig och förtryck goda möjligheter att starta sina nya liv här. Vi kommer att klara den också, men hur framgångsrika vi blir beror på de beslut vi nu tar. Nyckeln till framgång för Sverige har aldrig varit lägre löner, inte heller sämre villkor än i andra länder. Vår styrka har varit att investera i samhället och varandra – i utbildning, bostäder, hälsa och jämlikhet. Det är så Sverige utvecklas och växer. Det visar hela vår moderna historia. Tidigare generationer fick bättre utbildning och bättre jobb samtidigt som vi blev fler. Det var möjligt tack vare långsiktigt lönsamma satsningar. Det är en lärdom Sverige måste ta till sig även i dag.

Alla barn – oavsett om de är födda i Sverige, har kommit hit som ensamkommande eller med sin familj – har speciella rättigheter enligt barnkonventionen. Vänsterpartiet är mycket positivt inställt till det pågående arbetet med att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning. Såväl undertecknandet av barnkonventionen som arbetet med att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning är mer än symboliska handlingar. Sverige har på olika punkter fått återkommande kritik av FN:s barnrättskommitté för hur vi följer, eller snarare inte följer, barnkonventionen. Även om lagstiftningen inte är på plats än så torde vårt undertecknande av konventionen samt regeringens avsikt att göra barnkonventionen till lag innebära att regeringen även för en politik som genomsyras av ett starkt barnperspektiv och hänsyn till barnets bästa.

Under det senaste året har regeringen i stället fört en politik som på ett antal områden tvärtom kränker eller inskränker barns mänskliga rättigheter. De tydligaste exemplen rör ändringarna i asylreglerna och inskränkningar av LSS och assistanstimmar och att barn fortfarande, trots stark kritik från FN-organ, placeras i häkten och åläggs restriktioner som i princip innebär isolering och avsaknad av mellanmänsklig kontakt.

För Vänsterpartiet är rättighetsperspektivet centralt. Barns rättigheter, och alla barns lika rättigheter måste värnas mycket tydligare. Ett starkare diskriminerings- och inkluderingsperspektiv behöver genomsyra mottagandet av ensamkommande barn för att säkerställa att alla asylsökande, oavsett kön, etnicitet, religion, sexuell läggning, könsidentitet eller funktionsvariation får sina rättigheter tillgodosedda och sin trygghet garanterad. Det är bara så vi kan ge alla ensamkommande barn som söker asyl i Sverige de bästa förutsättningarna för att starta sina nya liv här. Regeringen bör återkomma med förslag om hur ensamkommande barns rättigheter, så som de uttrycks i barnkonventionen, respekteras och efterlevs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 4.1 Information, delaktighet och trygghet

Barn har enligt barnkonventionen rätt till information om och inflytande över frågor och beslut som rör dem. Det finns stora brister i hur dessa rättigheter tillgodoses från såväl personal på boenden, Migrationsverket och andra som dagligen möter ensamkommande barn. Det menar flera organisationer som arbetar med ensamkommande barn. Rätten till information och delaktighet i de beslut som rör barnen själva behöver därför stärkas. En anledning till de brister som råder i dag är avsaknaden av kunskap hos dem som dagligen möter ensamkommande.

Möjligheten att prata med någon som förstår ens situation och bygga upp en tillit till människor är viktigt för att kunna känna sig hemma i det nya landet. Allt detta är också förutsättningar för att kunna berätta om de ofta svåra upplevelser man genomlevt under tiden på flykt eller efter ankomsten till det nya landet. Berättelser som ibland också påverkar möjligheterna att få uppehållstillstånd och är av vikt för att kunna bearbeta de upplevelser man bär på. I dag brister kontinuiteten eftersom de personer som finns i de ensamkommandes vardag ofta byts ut och man träffas inte heller alltid tillräckligt ofta och mycket för att bygga upp ett förtroende. Samtliga dessa element är dessutom viktiga delar i att mer aktivt förebygga och förhindra att barn försvinner.

Satsningar har gjorts på att stärka kunskapen om ensamkommande barns rättigheter. Både riktade till de ensamkommande själva, för att de bättre ska kunna kräva sina rättigheter, och till dem som möter barnen genom sitt arbete för att de bättre ska kunna tillgodose dem. Det är mycket välkommet, men det är också tydligt att mer behöver göras och att tydligare krav på de som arbetar med ensamkommande barn måste ställas. Regeringen bör ta fram information till ensamkommande barn om deras rättigheter och tydliggöra vart de kan vända sig med frågor och för att klaga. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Avsaknaden av tillräcklig och korrekt information på ett språk som barnen förstår utgör idag ett stort problem. Det förekommer att personal på boenden inte är rätt informerad och för vidare felaktiga uppgifter. De saknar ofta kunskap om asylprocessen och vilka rättigheter barnen har. Barnombudsmannen (BO) berättar om hur personal hävdar att om de boende missköter sig på boendet kan det skada deras asylansökan.

Okunskapen och osäkerheten leder till en hel del ryktesspridning. BO uppger också att ensamkommande nekats vård när de bott på ankomstboenden och fått höra att de måste vänta tills de fått sitt permanenta boende för att få vård. Den bristande kunskapen och informationen kan få mycket allvarliga konsekvenser och innebär att barnkonventionen inte respekteras. Regeringen bör ta fram skarpa krav på kunskap hos personal som möter ensamkommande barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 5 Asyl

Införandet av den tillfälliga lagen har skapat stora problem och mycket lidande för gruppen ensamkommande barn. Det finns inte heller något som talar för att regeringens syfte med lagändringen – att minska antalet asylsökande i Sverige – har uppnåtts p.g.a. den tillfälliga lagen. Betydligt färre människor söker asyl i Sverige i dag än när den tillfälliga lagen aviserades, men det beror i första hand på att möjligheterna att ta sig in i och igenom Europa är kraftigt begränsade. De främsta konsekvenserna av lagen är i stället otrygghet och osäkerhet inför framtiden, både för dem som söker och för dem som beviljas asyl i Sverige. Det leder till försämrad inkludering och etablering i samhället. Regeringen måste nu se konsekvenserna av den tillfälliga lagen och ompröva sitt tidigare ställningstagande. Lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att beviljas uppehållstillstånd i Sverige måste dras tillbaka.

Regeringens omsvängning av migrationspolitiken och Migrationsverkets rekordlånga handläggningstider för ensamkommande barn har resulterat i stor oro och ångest. Självorden och självskadebeteendet bland ensamkommande ökar samtidigt som rättssäkerheten brister inom asylprövningen och de åldersbedömningar som används också uppvisar stora brister. Därför anser Vänsterpartiet att en amnesti är nödvändig. Vänsterpartiets asylpolitik utvecklas i motionen En mänsklig och rättssäker flyktingpolitik (2017/18:1939). Där beskriver vi även specifikt vår politik för en asyltagstiftning för ensamkommande barn.

De åldersbedömningar som genomförs för att avgöra om en asylsökande är under eller över 18 år och ska betraktas som barn eller inte har diskuterats flitigt de senaste åren. Vänsterpartiets politik när det gäller åldersbedömningar utvecklas i motionen med anledning av prop. 2016/17:121 Åldersbedömning tidigare i asylprocessen (2016/17:3636).

## 6 Socialtjänstens ansvar

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för ensamkommande barn. De ska följa upp placeringarna, se till att barnens behov tillgodoses i de boenden där de placeras och har även ett ansvar att se till att barnen kan upprätthålla kontakten med sina anhöriga. Det innebär att de ska bekosta resor inom Sverige för att hälsa på anhöriga, placera barnen nära anhöriga, bekosta telefonsamtal utomlands och även i vissa fall bekosta resor till anhöriga i utlandet. De är också ansvariga för att barnen får utbildning. I dag finns brister i hur socialtjänsten lever upp till sitt ansvar för ensamkommande barn på samtliga dessa punkter, både när det gäller hur de efterlever socialtjänstlagen och

tillsynen av barnen. Samtidigt fungerar socialtjänstens arbete väl i många kommuner. Vänsterpartiet presenterar partiets syn på socialtjänstens arbete mer utförligt i motionen En socialpolitik för jämlika levnadsvillkor (2017/18:3595).

## 7 Boende

Ensamkommande flyktingbarn som söker asyl i Sverige erbjuds ett tillfälligt boende (ankomstboende) i den kommun (ankomstkommun) där barnet först kommer i kontakt med en svensk myndighet. Migrationsverket anvisar sedan barnet till den kommun (anvisningskommun) som ska ansvara för barnets boende, omsorg, skolgång m.m. I anvisningskommunen placeras barnet i grupphem/gruppboenden, hem för vård eller boende (HVB) eller i familjehem. Samtliga boendeformer har både fördelar och nackdelar. Placeringen av ensamkommande och valet av boendeform ska utgå från individens behov. Alltför ofta är det dock inte behovet som styr. Rutin och praxis – hur kommunen brukar hantera ensamkommande – eller ekonomiska avvägningar är ofta mer avgörande. Vänsterpartiet menar att det ensamkommande barnets individuella behov måste styra placeringen i större utsträckning och att barnets egna önskningar bör väga tungt vid placering med utgångspunkt i barnkonventionens bestämmelser om barnets rätt till inflytande och delaktighet. Regeringen bör återkomma med förslag om hur rätten till individuell bedömning vid placering av ensamkommande barn kan säkerställas både med hänsyn till boendeform och till sammansättning av övriga boende. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ett annat stort problem är att ensamkommande tvingas flytta mellan boenden. Dels när de fyller 18 år och ska flyttas över till vuxenboenden, men också till följd av att Migrationsverket upphandlat boendeplatser och måste fylla dem utifrån upphandling. Det innebär att kontrakt med boenden där ensamkommande bor kan löpa ut eller sägas upp, vilket leder till att de ensamkommande måste flytta till andra boenden där det finns platser och där kontrakten fortfarande gäller. Ibland i andra kommuner. På så vis prioriteras det enskilda ensamkommande barnets intressen ned till förmån för upphandlingsregler. Generellt sett är ensamkommande en grupp som är i stort behov av trygghet och kontinuitet. Att dras upp från den plats där man hunnit rota sig något i det nya landet efter en lång tid på flykt kan vara mycket traumatiskt och skadligt. Regeringen bör utreda möjligheterna att ta fram ett system för mottagande av ensamkommande barn som bygger på en mer långsiktig boendeplacering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Olika grupper inom gruppen ensamkommande barn kan ha olika behov för att kunna känna trygghet. Det kan handla om ensamkommande flickor, religiösa grupper eller hbtq-personer. Vänsterpartiet ser generellt inte separata boenden som en optimal lösning, men menar att det kan vara ett alternativ i vissa specifika fall. Huvudprincipen måste vara att den individuella bedömningen som ligger till grund för placeringen av ensamkommande barn tar hänsyn till dessa behov och att personalen på boendena har kunskap och verktyg för att kunna tillgodose de behov som finns och garantera tryggheten för alla. Det bör exempelvis vara självklart att personal på samtliga boendeformer för ensamkommande barn är skyldiga att göra orosanmälningar till socialnämnden om de misstänker att barn far illa. Regeringen bör återkomma med tydliga krav på personalens kompetenser och personaltäthet för samtliga boendeformer

för ensamkommande barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 7.1 Ankomstboenden

Nivån på ankomstboendena varierar kraftigt. Vänsterpartiet menar att det bör ställas tydligare och högre krav på ankomstboenden. Det bör t.ex. finnas multidisciplinära enheter som gör en översiktlig utredning av barnets behov på dessa boenden.

Det stora antalet människor som sökte asyl i Sverige under hösten 2015, och det stora antalet ensamkommande barn bland dem, resulterade i att ensamkommande tvingades bo i ankomstboenden under en alldeles för lång tid. Regeringen bör återkomma med förslag om en maxgräns för hur länge ett ensamkommande barn ska kunna bo i ett ankomstboende. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att på ett bra sätt kunna hantera situationer då många människor söker sig till Sverige krävs en hög beredskap. När det gäller ankomstkommuner behövs en möjlighet att fördela ansvaret för det första mottagandet jämnare än vad dagens ordning tillåter. Regeringen bör återkomma med förslag om hur fler kommuner ska kunna fungera som ankomstkommuner vid särskilt ansträngda situationer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Situationen på ankomstboendena beskrivs av många ensamkommande som undermålig, enligt BO:s rapporter. Informationen till ensamkommande, inte minst om deras rättigheter och påstådda skyldigheter, har brustit i många fall. Standarden på boendena varierar kraftigt. Vissa är mycket trånga, upp till 20 barn kan sova i ett rum med otillräckligt antal toaletter och duschar. Tillgången på mat varierar också. Vissa berättar att de sällan ätit sig mätta, andra att de får den mat de behöver. I BO:s rapporter återkommer berättelser om brist på kläder som är tillräckligt varma och skor att ha utomhus, samt om begränsningar när det gäller möjligheterna att ringa sina familjer.

Synen på personalen på boendena varierar. Vissa barn är missnöjda med bemötandet de fått, andra upplever det som bra. Vänsterpartiet anser att ankomstboendena bör bli mer likvärdiga och att alla bör kunna leva upp till en viss standard när det gäller kunskap hos personal, grundläggande faciliteter, mat, information m.m. Regeringen bör återkomma med förslag om tydliga krav som ankomstboenden måste leva upp till. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 7.2 Gruppem/gruppboenden och HVB

Socialstyrelsens tillsynsrapport från 2012 visade att landets HVB för barn och unga som kommit ensamma till Sverige för att söka asyl inte håller samma genomsnittliga kvalitet som andra HVB. Vänsterpartiet anser att samtliga boenden behöver uppfylla en viss nivå. Boenden ska bl.a. erbjuda ett eget rum för den enskilde, ha god tillgång till datorer med internetuppkoppling för att möjliggöra kontakt med barnets familjer, bekosta hygienartiklar som bör ingå i upphandlingen mellan kommun och boenden. Barnens upplevelser och erfarenhet från flykten ställer andra krav på personalen på boendena än dem man normalt ställer vid placering av barn. Placeringen av barn på boenden bör också ta hänsyn till barnens ålder.

Personalen behöver ha kunskap om barn med olika kulturell bakgrund och om barn som har upplevt trauman. De ska även ha god kunskap om hur man använder tolk och tolkens yrkesetik. De ska ha kännedom om lämpliga behandlingsmetoder och uppföljning av vårdplaner anpassade efter flyktingbarnens speciella utsatthet. Personalen bör fortlöpande utbildas om flyktingbarns behov och om FN:s konvention om barnets rättigheter. Speciellt viktig är artikel 12 som ger varje barn rätt att vara delaktigt, bl.a. vad gäller vårdplan. Personalen ska ha möjlighet till erfarenhetsutbyten och extern handledare.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har uttryckt oro över att HVB i stor utsträckning använder metoder som inte passar för barn och unga och som dessutom saknar vetenskapligt stöd. Att många verksamheter inte alls har redovisat några namngivna behandlingsinsatser eller definierade förhållningssätt är både anmärkningsvärt och oroväckande. Sedan IVO:s kritik har det tydliggjorts att detta är en del av kvalitetsarbetet och egenkontrollen. Verksamheterna ska i sin egenkontroll också analysera hur de placerade personerna har getts möjlighet till delaktighet och hur deras erfarenheter hämtats in och beaktas, vilket är positivt. Regeringen bör återkomma med förslag för att säkerställa att hem för vård eller boende (HVB) använder metoder som är anpassade för barn och som är vetenskapligt grundade. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

BO har lyft att det behövs ett tydligare ansvar vid utskrivning från HVB, genom att slå fast att socialtjänsten ”ska” i stället för ”bör”, informeras vid utskrivning, som det står i dag. Regeringen bör slå fast att socialtjänsten ska informeras vid utskrivning av ett ensamkommande barn från hem för vård eller boende (HVB). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ensamkommandes förbund menar att socialtjänsten sällan gör individuella utredningar och bedömningar av barnens behov. Om det görs tar det väldigt lång tid och i många fall överförs de inte till HVB. Personal på boenden och gode män saknar därför kunskap om barnen och deras situation. Regeringen bör återkomma med tydliga krav på att socialtjänsten måste göra bedömningar av de ensamkommande barnens individuella behov, att de ensamkommande måste ha inflytande över sina vårdplaner samt att dessa måste kommuniceras till boenden och gode män. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

### 7.3 Stödboende

Ensamkommandes förbund menar att stödboende kan vara ett bra alternativ till HVB, som inte passar för alla, men att stödboendena generellt behöver mer resurser än de får idag. Stödboende har i alltför stor utsträckning kommit att ses som ett billigare alternativ till HVB, snarare än ett alternativ för dem som inte behöver den typ av vård som finns på HVB. Stödboende borde ha samma krav på föreståndare som HVB, enligt BO, som också betonar vikten av stöd från vuxna på boendena. De lyfter också behov av tydlighet kring vad som händer när placeringen upphör, något de anser saknas i dagens bestämmelser om stödboenden. Vänsterpartiet delar den bild som Ensamkommandes förbund och BO ger uttryck för. Regeringen bör undersöka möjligheten att höja kraven på stödboenden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 7.4 Familjehem

I familjehem är den familj som det ensamkommande barnet placeras hos och hur de kommer överens helt avgörande för barnets situation. Familjen behöver ha kunskap om vad det innebär att vara familjehem. Det måste även tydliggöras vilka krav som ska ställas på ett familjehem och familjehemmen behöver kontrolleras, så att kommunen kan säkerställa att de följer de krav som uppställs. I slutändan är det kommunens ansvar att boenden fungerar tillfredsställande. Regeringen bör återkomma med förslag på krav på och utbildning för familjer som tar emot ensamkommande barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ensamkommande som bor i familjehem är på flera sätt extra utsatta eftersom de på många sätt är utlämnade till välviljan hos den familj de bor med, och det ofta saknas personer att vända sig till angående brister i boendet. De s.k. privatplaceringarna behöver uppmärksammas särskilt. Det handlar ofta om släktingar till ett ensamkommande barn som tar emot barnet och låter det bo hos dem. Dessa boendeformer behöver i högre grad likställas med andra familjehemsplaceringar. Kommunernas kännedom om att socialtjänsten är skyldig att utreda situationen hos dessa anhöriga behöver stärkas. I dagsläget är det inte ovanligt att myndigheter först får kännedom om ett ensamkommande flyktingbarn genom att anhöriga kontaktar dem och meddelar att de tagit emot ett barn. Som med andra barn i Sverige som omhändertas ska målet vara att utredningen sker innan beslut fattas om att barnet ska placeras i ett familjehem. Barn i s.k. privatplaceringar har samma rätt till stöd som andra omhändertagna barn. I många kommuner glömmar socialtjänsten sin skyldighet att upprätta och följa en vårdplan för privatplacerade barn. Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för att säkerställa att privatplacerade barn garanteras samma stöd som andra ensamkommande barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 8 God man

Det nuvarande systemet med god man för ensamkommande barn har stora brister och behöver ses över. Den ibland mycket långa väntetiden innan en god man förordnas är oacceptabel. Möjligheten att införa en tidsgräns på hur lång tid ett ensamkommande barn ska behöva vänta innan det får en god man och antalet uppdrag en god man ska få kunna ha behöver ses över. Barnets möjlighet att byta god man om denne inte sköter sitt uppdrag bör stärkas. Uppdraget som god man för ensamkommande barn är mycket viktigt och ställer höga krav på den som åtar sig det. Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över uppdraget som god man till ensamkommande barn i syfte att säkerställa hög kvalitet i utförandet samt införa en maxgräns avseende väntetid för att få en god man. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ytterligare en fråga som behöver undersökas närmare är stödet från god man för barn med särskilda behov. Det kan handla om barn med behov som gör att specialkompetens krävs för att bistå på rätt sätt. Vänsterpartiet ser ett stort värde i att uppdraget som god man utförs av frivilliga och inte av anställda personer. Det finns ett stort mervärde i att uppdraget utförs av en medmänniska på frivillig grund och som inte har i uppgift att bedöma, utvärdera eller behandla. Det finns även en risk för att ställföreträdaren hamnar i en intressekonflikt mellan myndigheter och huvudmannen om

ställföreträdaren är anställd. En frivillig god man finns också tillgänglig utanför kontorstid och bidrar till att vidga huvudmannens/barnets nätverk samt får genom uppdraget en unik möjlighet till insyn i myndigheternas biståndsbeslut och kan bidra till att upptäcka eventuella missförhållanden. Att uppdraget ska utföras av en frivillig motsäger dock inte att uppdraget ska utföras av en kompetent ställföreträdare med barnets bästa i fokus. För barn med särskilda behov kan det dock finnas anledning att utreda möjligheten att införa en modell med professionella gode män. Det viktigaste är att säkerställa att dessa barn får det stöd de behöver och att deras gode män har den kompetens som krävs. Därför bör frågan utredas. Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att säkerställa att gode män som tillförordnas barn med särskilda behov har rätt kompetens. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Som följd av det stora antalet ensamkommande som kom till Sverige 2015 blev systemet med god man ansträngt. Det krävs en extra beredskap för att hantera sådana situationer. Regeringen bör återkomma med förslag om stärkt beredskap i systemet för god man vid särskilt ansträngda situationer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Krav på kunskap och utbildning för gode män behöver också ses över för att säkerställa att alla ensamkommande får ett likvärdigt stöd och att denna mycket viktiga roll lever upp till de krav som uppdraget medför. Även kunskapskraven hos överförmyndarna behöver ses över. Regeringen bör återkomma med förslag om skärpta krav på kunskap och utbildning hos gode män och överförmyndare. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet vill också att rätten till god man ska finnas kvar efter att den ensamkommande fyllt 18 år, under en övergångsperiod då stödet fasas ut upp till 21-årsdagen. Detta utvecklas nedan. Vänsterpartiets politik när det gäller gode män utvecklas i motionen Gode män (2017/18:3606).

## 9 Övergången från 17 år till vuxen

Övergången från 17 år till vuxen är ett stort steg, med stor betydelse för både livssituation och rättigheter för asylsökande ensamkommande. På 18-årsdagen försvinner rätten till god man, och den unge tvingas flytta från boende för ensamkommande till boende för vuxna. Flytten till nytt boende kan ibland innebära att de hamnar i en annan kommun, i vissa fall långt bort från tidigare bostadsort, vilket innebär att de rycks upp från det sammanhang de skapat och från den plats där de börjat etablera sig. Det innebär också en risk att man tvingas lämna den skola man går i och ett ovälkommet avbrott i studierna. Vänsterpartiet har i förhandlingar med regeringen fått igenom en satsning i budgetpropositionen för 2018 för att kommunerna ska få resurser för att kunna låta ensamkommande barn stanna kvar där de bor även efter 18-årsdagen. Detta är ett mycket viktigt steg som underlättar för många ensamkommande barn. Samtidigt behövs en översyn av placeringen av ensamkommande för att göra den mer långsiktig.

Vänsterpartiet vill se en mjukare övergång från 17 år till vuxen som gör förändringen lite lättare att hantera. Hur en sådan lösning skulle kunna se ut bör utredas närmare, med fokus på ensamkommande i åldern 18 till 21 år. En sådan utredning bör exempelvis behandla folkhögskolornas roll, boendeform, möjligheten att använda

stödboenden som övergångslösning, hur boende kan ha mer ändamålsenlig åldersindelning, en långsiktig placering av ensamkommande och asylsökande samt hur rätten till kontaktperson kan stärkas när god man-uppdraget upphör. Förslagen i en sådan utredning måste utgå från individens behov och lämna stort utrymme för de ensamkommande att själva styra över sin situation. Regeringen bör tillsätta en utredning om övergången från 17 år till att bli vuxen utifrån beskrivningen ovan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 9.1 Folkhögskolor

Folkhögskolor kan vara en bra utbildningsform och ett bra boendialternativ för de ensamkommande som fyllt 18 år. De kan också fungera som ett steg mellan barndomen och att bli vuxen. Ensamkommandes förbund menar att det är en bra boendeform i många fall och anser att det har fungerat bra med folkhögskolor som tagit emot ensamkommande. På folkhögskolorna aktiveras de boende och på HVB passiviserar de, enligt förbundet. Det finns ett annat fokus på lärande och utveckling på folkhögskolorna, till skillnad mot HVB som fokuserar på vård. Folkhögskolornas utbildningsform passar också gruppen ensamkommande bra generellt.

Projektet Folkhögskolespåret syftar till att få fler ensamkommande i åldrarna 18–21 år att välja folkhögskola. Syftet med projektet är att möjliggöra för landets folkhögskolor att erbjuda boende- och studieformer för ensamkommande ungdomar. Målet är att ungdomarnas väg mot vidare studier eller arbete ska förkortas. Med utgångspunkt i folkhögskolornas värdegrund och bildningsideal ska insatsen uppmuntra till ett nytt förhållningssätt till ensamkommande ungdomars förmåga, resurser och potential. Flera kommuner vittnar om att det finns en vilja att använda folkhögskolor på detta sätt, men att finansiering ofta saknas. I budgetpropositionen för 2018 har Vänsterpartiet och regeringen kommit överens om att öka anslagen till folkhögskolorna med 660 miljoner kronor. Denna satsning bör möjliggöra för fler ensamkommande barn att studera vid folkhögskolor.

## 10 Utbildning

Flera studier och undersökningar pekar på att en förenklad bild av ensamkommande barns kunskaper och språkfärdigheter dominerar den svenska skolans syn på gruppen. Detta påverkar givetvis deras förutsättningar att lyckas med skolgången och tillägna sig de kunskaper de behöver. Skolan lyfts också ofta fram i forskningen som en viktig plats för nyanlända barn och ungdomars utveckling. Skolan är viktig för att den skapar struktur i vardagen och ger barn och unga möjlighet att skapa sociala nätverk samt möjlighet att lära sig det svenska språket. En lång väntan på en skolplats riskerar därför att påverka asylsökande barns välmående. Samtidigt är ensamkommande barn och deras skolgångsområden som inte har beforskats i tillräcklig utsträckning och situationen varierar mellan olika delar av landet.

En av bristerna i den svenska undervisningen av nyanlända är att många nya elever upplever svårigheter med att bli inkluderade och att de står och stampar eller i värsta fall riskerar att gå baklänges på vägen från grundskola till gymnasiets språkintröskning. Ett av problemen med skolans syn på de nyanlända är att man i alltför hög grad fokuserar

på vad eleverna saknar, snarare än vad de har med sig. Skolan måste bli bättre på att ta vara på deras längtan att lära sig och vara mer flexibel. I Fortes rapport ”Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen” beskrivs problemet så här: ”Nyanlända elever blir en grupp som framställs utifrån brister och svårigheter i skolan och de som klarar sig bra lyfts fram som individuella undantag”.

Förberedelseklasserna utgör också ett problem enligt flera forskare, dels p.g.a. den fysiska avskildheten i det större skolsammanhanget och dels för att många blir kvar för länge i förberedelseklassen innan de får gå över till ordinarie undervisningsformer. Det verkar som att placeringar i förberedelseklass baseras på organisationens behov snarare än elevernas.

Ett annat problem är synen på språket och att det är den enskilda läraren som får bestämma på vilket språk elever ska redovisa sina kunskaper. Att inte få möjlighet att tänka, skriva och läsa på sitt starkaste språk kan begränsa inläringen avsevärt. Det är viktigt att nyanlända lär sig svenska, men den starka fokuseringen på det svenska språket riskerar att hämma det övriga lärandet. Regeringen bör återkomma med förslag om att utöka rätten att få undervisning på sitt eget språk. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Barns rätt till utbildning är en grundläggande rättighet. Den är fastställd i flera konventioner om mänskliga rättigheter. När barn under lång tid inte går i skolan utgör det därför ett stort problem, oavsett vad det beror på. I dagsläget tas asylsökande barns skolfrånvaro inte på samma allvar som andra barns frånvaro, eftersom de asylsökande barnen inte har skolplikt. För att stärka barnens rätt till utbildning behöver skolplikten utökas. Regeringen bör utreda möjligheterna att införa skolplikt för asylsökande barn för att säkerställa deras rätt till utbildning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I september 2016 var omkring 24 000 unga i åldern 20–29 år inskrivna i Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Av dessa hade 46 procent endast förgymnasial utbildning. Andelen inskrivna under 20 år som saknade gymnasieutbildning uppgick till 68 procent. Det kommande året beräknas omkring 20 000 unga nyanlända med uppehållstillstånd i åldern 18–29 år bosätta sig i Sveriges kommuner. Även om deras utbildningsbakgrund inte är känd finns det ingen anledning att tro att de skulle skilja sig nämnvärt mot dem som i dag befinner sig i etableringsprogrammen.

Avsaknad av gymnasiekompetens utgör i dag ett stort hinder för möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden. Den aktuella gruppen har många år framför sig i arbetslivet och att låsa in dem i dåligt betalda jobb med osäkra anställningar vore skadligt både för dem och för samhället i stort. Vänsterpartiet är övertygat om att vi måste höja utbildningsnivån hos dem som saknar tillräckliga kunskaper för de jobb som finns på arbetsmarknaden, snarare än att skapa jobb med lägre kvalifikationer. De stora problemen i dag handlar om att utbildningssystemet inte är anpassat för dem som sökt asyl i Sverige.

För att kvalificera sig för ett nationellt gymnasieprogram behöver en nyanländ eller asylsökande först gå igenom ett introduktionsprogram. Eleverna på introduktionsprogrammen är i många fall separerade från dem som läser de nationella programmen och många av eleverna som läser dem upplever att de står och stampar utan att komma vidare. En möjlighet att kunna läsa enstaka kurser på ett nationellt program i väntan på att helt kvalificera sig för programmen skulle kunna vara ett sätt att mer effektivt förkorta studietiden, förbättra inkluderingen och stärka känslan av utveckling och framsteg hos eleverna. Regeringen bör återkomma med förslag som gör

det möjligt att läsa enstaka kurser på nationella program innan avslutat introduktionsprogram. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

SKL har föreslagit en ny utbildningsform för gruppen 18–29 år med en utbildningsbakgrund kortare än gymnasium. Förslaget innebär att de ska erbjudas en utbildning på längst sex år som ska innehålla olika yrkesprogram som matchar regional efterfrågan på arbetskraft samt vara en del av de insatser som Arbetsförmedlingen erbjuder alla nyanlända. Under utbildningen får deltagarna behålla sin etableringsersättning i stället för att tvingas ta studielån, vilket visat sig avskräcka från de utbildningsformer som finns i nuvarande system. Studieplanerna inom utbildningsformen är individuella utifrån utbildningsnivå, språkkunskaper och tidigare arbetslivserfarenhet och utbildningen bör bekostas av staten. Kommun eller kommuner i samverkan föreslås vara huvudman, då de har kunskap av att bedriva utbildningsverksamhet. Vänsterpartiet står bakom SKL:s förslag och menar att det kan möta behov som dagens gymnasieskola och vuxenutbildning inte kan fylla. Vi anser dock att en sådan utbildningsform måste ge gymnasiekompetens och att den ska fungera som ett komplement till gymnasiestudier och inte en ersättning. Regeringen bör undersöka möjligheten att införa en ny utbildningsform enligt SKL:s förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ett annat hinder för möjligheterna att tillgodogöra sig sin utbildning är bristande kommunikationer mellan skolorna och boenden som i många fall ligger utanför större samhällen. Bristande tillgång till kommunikationer kan begränsa möjligheten att få tillgång till andra samhällstjänster och att ha ett fungerande socialt liv. Regeringen bör återkomma med förslag om att säkerställa att boenden för ensamkommande har fungerande kommunikationer som möjliggör att ta sig till och från skolan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För ensamkommande barn kan sommaren bli ett avbrott från en fungerande vardag och en tid av osäkerhet och brist på sysselsättning. För att fylla detta tomrum har vissa kommuner gjort försök med sommarskola för nyanlända och asylsökande barn. Sommarskolan har kombinerat utbildning med andra sociala aktiviteter som på olika sätt främjar lärande, språkutveckling och inkludering i samhället. Vänsterpartiet menar att sommarskola enligt denna modell kan vara ett bra alternativ för dem som vill och som saknar annan sysselsättning under sommaren. Regeringen bör undersöka om det går att utvidga möjligheterna att erbjuda sommarskola för de barn som vill. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 11 Fritid

Folkrörelserna och hela det civila samhället spelar en viktig roll i inkluderingen och etableringen av ensamkommande barn. Genom föreningars aktiviteter och löpande verksamhet kan kontakter skapas utanför boendena och skolan. Svårigheten att komma i kontakt med och få tillgång till föreningars och organisationers reguljära verksamhet utgör dock ett hinder för att potentialen i föreningslivet ska förverkligas. De aktiviteter som finns är ofta riktade speciellt till gruppen och riskerar att snarare förstärka exkludering än att verka för inkludering.

I vissa kommuner finns det för få föreningar för att tillgodose behoven, framför allt för flickor. Skilda villkor för flickor och pojkar grundade i fördomar om preferenser och förmågor utgör ett hinder för ett jämlikt deltagande. Andra faktorer som påverkar deltagande i föreningslivet handlar om krav på tidigare erfarenhet för att kunna delta, något som finns i många idrottsföreningar.

Flera organisationer har uppmärksammat problem med krav på omfattande administration och krångliga regelverk för både bidrag och upphandlingar från kommunernas och myndigheternas sida. Vid sidan av mer strukturella hinder beskriver organisationerna också en rad praktiska svårigheter, t.ex. svårigheter att få tillträde till olika anläggningsboenden samt bristen på samordning mellan organisationerna och kommunsektorn.

Att undanröja dessa hinder utgör viktiga vägar till ökad inkludering och etablering i samhället. Det finns därmed ett behov av att förenkla regelverk, minska administrativa krav, erbjuda mer långsiktiga förutsättningar, öka kunskapen om civilsamhället samt hitta alternativa vägar för att främja och uppmuntra det spontana engagemanget som sker utanför de etablerade organisationerna. För att den verksamhet som sker uppsökande ute på boendena ska fungera bra och leda till verklig inkludering av de asylsökande i föreningarna behövs en fungerande samverkan mellan kommun, boenden och föreningsliv. Här kan goda exempel från vissa kommuner fungera som inspiration för andra. Socialtjänsten har ett viktigt ansvar för barns fritid när de är placerade, genom att bidra ekonomiskt så att barnen kan delta i fritidsaktiviteter. Socialtjänster behöver bli bättre på att ta detta ansvar och de ensamkommande behöver bli informerade om denna rättighet. Regeringen bör återkomma med förslag om hur förutsättningarna för civilsamhället att bedriva inkluderande verksamhet på asylboenden kan stärkas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 12 Hälsa

Livet på flykt och själva orsaken bakom flykten kan skapa hälsoproblem och trauman, som i många fall förvärras av en lång och osäker väntan på asylbeslut. Livet på flykt gör det också i många fall svårt eller omöjligt att söka och få vård under en lång period. Ensamkommande barn är ofta extra utsatta. Rädda Barnen vittnar om hur många barn som befinner sig i asylprocessen vänder sig till deras stödtelefon och deras Centrum för barn och ungdomar för att de mår dåligt. Den främsta anledningen är oron över en osäker framtid. Ytterligare en anledning till oro och hälsoproblem utgörs av försenad etablering och skolstart.

Samtidigt kommer uppgifter om att barn inte vågar gå till socialtjänsten till följd av att polisen begärt ut information om personer med utvisningsbeslut. Flera rapporter om självskadebeteenden och missbruksproblem i gruppen ensamkommande barn har också kommit det senaste året. Det finns också oro inom vården för att ensamkommande, av olika anledningar, inte söker och får den vård de behöver och har rätt till.

Det är viktigt att se ensamkommande barn som individer och ge dem det stöd de behöver utifrån sina individuella behov. Alla är inte i behov av vård och alla har inte genomgått traumatiska upplevelser. För dem som har behov måste vården och omsorgen fungera. Inom civilsamhället finns både kunskap och metoder som skulle kunna användas mer effektivt. Rädda Barnens koncept med traumamedveten omsorg är

ett exempel på detta. Regeringen bör undersöka förutsättningar för att stärka och sprida arbetet med Rädda Barnens koncept traumamedveten omsorg och andra likande metoder inom civilsamhället. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

BO har fokuserat på situationen för barn på flykt under 2016 och släppt flera rapporter på området. Under 2015 träffade de över 450 ensamkommande barn mellan 9 och 18 år och under 2016 höll de samtal med ytterligare 145 barn, både ensamkommande och barn som kommit hit tillsammans med sina familjer. De har också genomfört en enkätstudie med 1 000 skolsköterskor.

Utifrån studien konstaterar BO att det vanligaste hälsoproblemet hos nyanlända barn är psykisk ohälsa. Problemen som nyanlända barn har är av allvarlig karaktär och kan vara exempelvis posttraumatiska stressyndrom, trauma, depressioner och självskadebeteenden. Rapporten visar också att barns tillstånd riskerar att bli värre under asylprocessen i Sverige.

Utifrån barnens berättelser är det tydligt att alla inte fått tillgång till hälso- och sjukvård. Fyra av tio skolsköterskor bedömer att endast ett fåtal eller inga av de nyanlända barnen har genomgått en hälsoundersökning innan de träffar elevhälsan.

Hur barnen tas emot och i vilken grad hälsoundersökningar genomförs skiljer sig mellan olika delar av landet. Skolan har en central roll för ensamkommandes hälsa i och med skolhälsovårdens kontakt med barnen. Enligt en enkät till skolhälsovården menar 54 procent av skolsköterskorna att psykisk ohälsa är ett av de största hälsoproblemen vid ankomst.

I Skolinspektionens tillsyn 2017 får elevhälsan skarp kritik. Mer än var tredje grundskola och varannan gymnasieskola får anmärkningar om brister i elevhälsan när det gäller att möta elever som mår dåligt. Ofta saknas en fast psykolog och det är bara vid akuta situationer som en skolpsykolog tas in utifrån. Regeringen bör återkomma med förslag om hur elevhälsan kan stärkas och riktlinjer för hur hälsoundersökningar av nyanlända barn ska gå till. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

BO har i rapporten Barn på flykt intervjuat barn i ankomstboende under perioden oktober till december 2015. I rapporten beskrivs hur ensamkommande barn i ankomstboenden inte fått tillgång till den vård och omsorg de har rätt till, vare sig det gäller lättare kroppsliga åkommor eller mer omfattande psykiska svårigheter. BO menar att den lagstiftade rätten till vård för alla barn inte infrias och att detta framför allt berott på att barnen inte informerats om sina rättigheter av personal på boenden. Även om BO:s rapport bygger på uppgifter från en på många sätt speciell period i det svenska mottagandet av människor på flykt är uppgifterna allvarliga. Rätten till sjukvård måste efterlevas fullt ut. Det måste finnas goda kunskaper om asylsökandes rättigheter på boendena. Här har Socialstyrelsen ett viktigt uppdrag. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram tydlig information om effekter av trauma och stress för barn och riktlinjer om vilken hjälp de har rätt till. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Samverkan mellan olika vårdgivare är central för att ensamkommande barn inte ska hamna mellan stolarna, och för att hälsoproblem och trauman ska upptäckas. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att förtydliga hur BVC, vårdcentraler, BUP, tandhälsa samt elevhälsa ska samverka och hur vårdkedjan kan förstärkas för att säkerställa tillgången till traumafokuserad behandling. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För att säkerställa att vården fungerar och lever upp till de krav vi har rätt att ställa på den krävs tillsyn. Regeringen bör ge Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att genomföra en nationell tillsyn av tillgången till vård för traumatiserade barn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Behoven av specialister på traumabehandling är fortsatt stora. Röda Korsets behandlingscenter har en genomsnittlig väntetid på ca ett år för att få behandling. Samtidigt vet vi att många som behöver behandling inte söker vård. Tillgången till traumabehandling ser dessutom olika ut i olika delar av landet. Sammantaget behövs fler specialister inom traumabehandling och kompetensen behöver spridas bättre i landet. Regeringen bör återkomma med förslag på hur fler traumaspecialister kan utbildas och hur det ska säkerställas att kompetensen finns i hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

## 13 Barn som försvinner

Redan 2008 lyfte BO frågan om ensamkommande barn som avviker från boenden i en skrivelse till integrations- och jämställdhetsdepartementet rörande prostitution och människohandel. De konstaterade vidare att försvinnanden inte togs på tillräckligt stort allvar, vilket givetvis är oacceptabelt.

Skyddet för ensamkommande asylsökande barn är för svagt i Sverige. Det visar inte minst de rekommendationer som Sverige fick från FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) i början av februari 2015. I dessa rekommendationer pekar kommittén på ett antal brister. I grunden handlar det om ett mottagningssystem som inte räcker till. Systemet brister på sätt som gör att barnen känner sig otrygga och osäkra. Försvinnanden kan ha många orsaker och hela denna motion innehåller svar på vad som behöver göras, men i detta avsnitt lyfts några specifika och centrala delar upp.

I barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige konstateras att fallen med ensamkommande barn som avviker sällan utreds på ett fullgott sätt. Kommittén rekommenderar Sverige att utreda alla fall av försvinnanden av ensamkommande asylsökande barn och vidta alla nödvändiga åtgärder för att öka skyddet för dessa barn. Barnrättskommittén uttrycker oro för de risker som ensamkommande asylsökande barn utsätts för i form av sexuell exploatering och våld när de försvinner från sina boenden. Länsstyrelserna har fått i uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av ensamkommande barn som försvinner, samt att analysera och föreslå åtgärder för att förebygga att de försvinner. Vänsterpartiet välkomnar det arbete som länsstyrelserna bedriver och menar att det är viktigt att regeringen noggrant följer det och genomför relevanta förändringar.

### 13.1 Lagar som skapar osäkerhet

Länsstyrelsernas kartläggning lyfter betydelsen av de lagändringar som skett under de senaste åren. Den tillfälliga lagen som innebär tidsbegränsade uppehållstillstånd och försvårar möjligheterna för ensamkommande barn att få uppehållstillstånd samt begränsar möjligheten att återförenas med sin familj skapar en osäkerhet kring framtiden hos gruppen ensamkommande som kan leda till ett ökat antal avvikanden. Även ändringarna av lag (1994:137) om mottagande av asylsökande (LMA) och

Migrationsverkets ändrade praxis när det gäller dem som får uppehållstillstånd p.g.a. verkställighetshinder lyfts upp som orsaker bakom ett ökat antal avvikanen.

Vänsterpartiet har kritiserat utvecklingen av den svenska migrationspolitiken för att den är inhuman och skapar stor otrygghet och lidande. Ensamkommande barn som avviker är exempel på detta. Regeringens insatser för att få fler asylsökande att återvända till sina hemländer efter avslag på asylansökan har fokuserat på att genom hårdare tag göra det svårare att bo i Sverige. Den strategin har inte fungerat. Erfarenheterna från exempelvis Röda Korsets arbete med återvändande visar att det mest effektiva är att förbereda den med utvisningsbeslut på återvändandet och bidra till en fungerande livssituation i hemlandet. Vänsterpartiet delar denna bild och menar att det är ett mer humant sätt att arbeta med återvändande som också möjliggör för ett bättre liv i hemlandet. Vänsterpartiets politik för återvändande utvecklas i motionen En mänsklig och rättssäker flyktingpolitik (2017/18:1939).

## 13.2 Kunskap om barn som avviker

Länsstyrelsernas kartläggning visar också att det finns begränsad information om antalet barn som avviker, framför allt när det gäller de som bor i ankomstboenden. Kunskapen om varför barn avviker är ännu otillräcklig, och skälen varierar mellan barnen. Det kan handla om barn som vill till en annan kommun och om bristande tilltro till myndigheter, men också om människohandel. Barn i glesbygdskommuner avviker oftare än de i storstäder, troligen för att de söker sig till storstäder. Barn med marockanskt och afghanskt medborgarskap avviker oftare än andra, troligen eftersom de har sämre utsikter att få uppehållstillstånd. Tydliga rutiner för att hantera avvikande barn saknas. Endast en femtedel av kommunerna har skriftliga rutiner kring detta i dag.

Tiden i ankomstkommun måste minimeras och kunskaperna hos personalen på ankomstboendena måste öka. Det är även viktigt att barnen tidigt i processen får träffa god man och juridiskt ombud som kan informera om rättigheter och hur asylprocessen ser ut, innan det första mötet med Migrationsverket. Regeringen bör säkerställa att kunskapen om barn som avviker och rutinerna för hur det ska hanteras stärks, framför allt innan de kommunplacerats. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

*Christina Høj Larsen (V)*

*Ulla Andersson (V)*

*Momodou Jallow (V)*

*Daniel Riazat (V)*

*Ali Esbati (V)*

*Wiwi-Anne Johansson (V)*